

ORASAM

Analiz

KASIM 2023 / NO 11

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI

Dr. Zalina Adobaşeva, Saule Bargieva (Uluslararası İlişkiler, 4.sınıf)

1. Giriş

Türk Devletleri Teşkilatı, gün gittikçe önemini artırmaya başlayan ve Türk dünyasını ve Türk coğrafyasını heyecanlandıran yeni bir girişimdir. Türk Devletleri Teşkilatının kurulması 2009 yılına dayanmakta olup daha sonraki gelişmelerle günümüzdeki yapısına kavuşmuştur. Eski adıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi) beş üye devlet - Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye ve Özbekistan - ile iki gözlemci devletten - Türkmenistan ve Macaristan - oluşmaktadır. Bu ülkeler arasındaki yoğunlaştırılmış iş birliğinin kurumsallaşması sonucunda Türk Devletleri Teşkilatı, yükselen bir güç olarak bölgesel ve küresel meselelerde önemli bir aktör konumuna gelmiştir. TDT, Türk devletlerinin ekonomiden siyasete, dış politikadan askerî ilişkilere kadar uzanan geniş bir alanda iş birliğini geliştirme ve bütünleşme iradesini ortaya koymaktadır. Bu irade ile üye ve gözlemci ülkelerin dış politikada gündemindeki öncelikli konu başlıklarından biri artık Türk coğrafyası ve Türk dünyası olmaya başlamıştır.

Bu çalışmada Türk Devletleri Teşkilatının oluşumuyla ilgili genel bilgi verilecek ve Teşkilatın bazı önemli projeleri ele alınacaktır. Ayrıca geleceğe yönelik önemli bir planlama olan Türk Devletleri Teşkilatı ve Türk Dünyası 2040 Vizyonu

hakkında da bilgi sunulacaktır.

2. Türk Devletleri Teşkilatına Giden Yol

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Türk devletleri kendi bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Türk Devletlerinin bağımsızlıklarını kazandıktan ve ilan etmesinden sonra yaşamlarını sürdürebilmek için zamana ve yeni girişimlere ihtiyaç vardı. Buradan yola çıkacak olursak, kendi bağımsızlıklarını korumak ve devam ettirmek için bu ülkelerin kendi aralarında dil, din ve ırk bağı olan devletlerle iş birliği yapmaya yönelmesi beklenebilirdi. Bu adımlardan ilki olarak sayabileceğimiz gelişme, Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri sürecidir. Bu Zirve, Türkiye ve Türkiye ile dil birliği olan Güney Kafkasya'da Azerbaycan, Orta Asya'da Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan'ın katılımıyla Sovyetler Birliğinin 1991'de dağılması sonrasında ortaya çıkan koşulların olanaklı kıldığı bir forum olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla 1992 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin girişimiyle "Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesinin" ilki gerçekleştirilmiştir¹.

1992-2010 yılları arasında yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirveleri sonucunda, Türk dili konuşan ülkeler arasındaki

¹ Erişim linki: <https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 15 Mart, 2023).

bağların daha da sıkılaştırılması ve güçlendirilmesi amacıyla 3 Ekim 2009 tarihinde Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi) Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye arasında imzalanan Nahçıvan Anlaşması ile kurulmuştur. Dolayısıyla Teşkilatın kurucu devletleri olarak Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye sayılmaktadır. Bu dört devlet, her ne kadar Türkmenistan ve Özbekistan'ı kurucu üye olarak görmek istese de Türkmenistan'ın, tarafsızlık statüsünü benimsemiş olması ve bunu bozmak istememesi gibi bazı çekinceleri zirvelere katılmasına engel olmuştur. Özbekistan ise kendi iç problemleri ile uğraştığı için uluslararası birliklere katılmaya hazır olmadığını düşünmüştür². Konseyin kurucu Genel Sekreteri Halil Akıncı'ya göre Türk Konseyi, Türk devletlerinin tarihteki ilk gönüllü ittifakı olmuştur³. Daha sonra Özbekistan tam üye olarak, Türkmenistan ve Macaristan ise gözlemci üye statüsüyle Teşkilata katılmıştır. 30 Nisan 2018'de Özbekistan'ın Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'ne katılacağı açıklanmış, Ekim 2019'da Bakü'de gerçekleştirilen 7. Zirve sırasında Özbekistan Teşkilata tam üye olarak katılmıştır. Macaristan Eylül 2018'de Kırgızistan'ın Cholpon-Ata şehrinde düzenlenen 6. zirve sırasında, Türkmenistan Kasım 2021'de İstanbul'da düzenlenen 8. zirve sırasında ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Semerkant'ta düzenlenen 9. zirve sırasında gözlemci üye statüsü kazanmıştır⁴. Türk Konseyi olan örgütün adı 2018'de "Türk Keneşi" olarak değişmiştir. Son olarak 12 Kasım 2021 tarihinde Türk Devletler Teşkilatı adını alarak tarih sahnesinde stratejik bir aktör olarak yerini almıştır⁵.

3. Teşkilatın Amacı ve Yapısı

Türk Devletleri Teşkilatının temel belgesi olarak sayılan Nahçıvan Anlaşmasında örgütün temel amaçları belirtilmiştir. Anlaşmaya göre, üye devletler Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda yer alan amaç ve ilkelere bağlı kalma iradesini teyit ederek, bölgede ve dünyada barış ve istikrarın sağlanması için ortak katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bunun dışında Nahçıvan Anlaşmasında Türk dilleri konuşan devletler arasındaki kapsamlı iş birliğinin daha da derinleştirilmesi, Teşkilatın ana

hedeflerinden biri olarak tanımlanmıştır. Üye devletler ayrıca demokratik değerlere, insan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve iyi yönetim ilkelerine bağlılıklarını ifade etmişlerdir. Barış ve güvenliğin korunması ile iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine ilişkin uluslararası normlar, Türk Konseyi çatısı altında yürütülecek iş birliğinin zeminini oluşturmaktadır⁶. Teşkilatın temel belgesini oluşturan Nahçıvan Anlaşmasının 2. maddesinde temel amaç ve görevler ortaya konulmuştur:

- Taraflar arasında karşılıklı güvenin güçlendirilmesi;
- Bölge ve bölge dışında barışın korunması;
- Dış politika konularında ortak tutumlar benimsenmesi;
- Uluslararası terörizm, ayrılıkçılık, aşırılık ve sınır ötesi suçlarla mücadele için eylemlerin koordine edilmesi;
- Ortak amaçlarla ilgili her alanda etkili bölgesel ve ikili iş birliğinin geliştirilmesi;
- Ticaret ve yatırım için uygun koşulların oluşturulması;
- Kapsamlı ve dengeli bir ekonomik büyüme, sosyal ve kültürel gelişimin amaçlanması;
- Hukukun üstünlüğünün sağlanması, iyi yönetim ve insan haklarının korunması konularının tartışılması;
- Bilim, teknoloji, eğitim ve kültür alanlarında etkileşimin genişletilmesi;
- Kitle iletişim araçlarıyla etkileşimin ve daha yoğun bir iletişimin teşvik edilmesi;
- Hukuki konularda bilgi değişimi ve adli iş birliğinin teşvik edilmesi⁷.

Türk Devletleri Teşkilatının işleyişine ilişkin ana organlara gelince, farklı alanları içermekle birlikte görevleri açısından Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında toplanmışlardır. Teşkilatın oluşum sürecinden başlayarak bu güne kadar uzanan uzun bir süreçte gelişen Teşkilatı oluşturan ana organlar aşağıdaki gibidir:

- Başkanlar Konseyi
- Dışişleri Bakanları Konseyi
- Aksakallar Konseyi
- Kıdemli Memurlar Komitesi
- Genel Sekreterlik

² Hilal Gül Karagöz, Türk Dili Konuşan Ülkelerden, Türk Devletleri Teşkilatına Giden Yol: Türk Devletleri Teşkilatının 9. Zirvesi, 10 Kasım, 2022.

³ Erişim Linki: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1 Erişim Tarihi: 12 Nisan, 2023.

⁴ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/turk-konseyi-hakkinda> Erişim Tarihi: 12 Nisan, 2023.

⁵ Yakup Arslan, Avrasya'nın parlayan yıldızı: Türk Devletleri Teşkilatı. <https://www.teoridergisi.com/avrsyanin-parlayan-yildizi-turk-devletleri-teskilati>

⁶ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/turk-konseyi-hakkinda> Erişim Tarihi: 14 Nisan, 2021.

⁷ Erişim Linki: https://turkicstates.org/assets/dokuman/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf Erişim Tarihi: 18 Nisan, 2023.

Karar alma sürecinde en yetkili organ, Teşkilatın ana organı sayılan Devlet Başkanları Konseyidir. Devlet Başkanları Konseyi, üye ülkelerin görevdeki cumhurbaşkanlarından oluşur⁸. Türk Devletleri Teşkilatının Dönem Başkanlığı bir takvimyılı boyunca (İngilizce alfabetik sıraya göre belirlenmiş olan) üye ülke tarafından üstlenilmektedir. Teşkilatın Dönem Başkanlığı, Kasım 2022'de Semerkant'ta düzenlenen Liderler Zirvesi sırasında Türkiye Cumhuriyeti'nden Özbekistan Cumhuriyeti'ne geçmiştir. Buna göre dönem başkanlığı, 2023 yılında Kazakistan'da düzenlenecek bir sonraki zirveye kadar Özbekistan tarafından yürütülecektir. Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev Teşkilatın Dönem Başkanı olarak hareket edecektir⁹. Teşkilatın yürüttüğü faaliyetler İstanbul'da bulunan Genel Sekreterlik tarafından koordine edilmekte ve desteklenmektedir.

Tablo 1. Dönem Başkanları Tablosu¹⁰

Sıra	Ad	Ülkesi	Görev başlangıcı	Görev sonu
1	Nursultan Nazarbayev	 Kazakistan	21 Ekim 2011	23 Ağustos 2012
2	Almazbek Atambayev	 Kırgızistan	23 Ağustos 2012	16 Ağustos 2013
3	İlham Aliyev	 Azerbaycan	16 Ağustos 2013	5 Haziran 2014
4	Abdullah Gül	 Türkiye	5 Haziran 2014	28 Ağustos 2014
5	Recep Tayyip Erdoğan	 Türkiye	28 Ağustos 2014	11 Eylül 2015
6	(1)Nursultan Nazarbayev	 Kazakistan	11 Eylül 2015	3 Eylül 2018
7	Sooronbay Ceenbekov	 Kırgızistan	3 Eylül 2018	15 Ekim 2019
8	İlham Aliyev	 Azerbaycan	15 Ekim 2019	12 Kasım 2021
9	Recep Tayyip Erdoğan	 Türkiye	12 Kasım 2021	11 Kasım 2022
10	Şevket Mirziyoyev	 Özbekistan	11 Kasım 2022	Görevde

Aynı zamanda Türk Devletleri Teşkilatı bir çatı altında toplanan diğer kurumlarla da iş birliğini yürütmektedir.

- Ankara'da bulunan Uluslararası Türk Kültürü

Teşkilatı (TÜRKSOY) taraflar arasında bilim, eğitim, kültür ve sanat alanlarında iş birliğinin geliştirilmesini, Türk dünyasının ortak değerlerinin uluslararası seviyede tanıtılarak kitlelere yayılmasını, Türk Dili Konuşan Ülkeler arasındaki kültürel bağların derinleştirilmesini amaçlamaktadır.

- Bakü'de bulunan Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) 2008 yılında imzalanan İstanbul Anlaşması'yla kurulmuştur. Türk Dili Konuşan Ülkelerin Parlamentoları arasındaki iş birliğini derinleştirmek amacıyla faaliyet göstermektedir.

- Astana'da bulunan Uluslararası Türk Akademisi, kurulduğu 2010 yılından 2012 yılına kadar Kazakistan Cumhuriyeti'nin ulusal bir kurumu olarak faaliyet göstermiştir. Türk Akademisi'nin Türk Konseyi çerçevesinde faaliyet gösterecek uluslararası bir yapıya kavuşturulmasını sağlamak için hazırlanan kurucu anlaşma 2012 Bişkek Zirvesi'nde imzalanmıştır. Astana'da yerleşik olan Türk Akademisi, Türk dili, edebiyatı, kültür, tarih ve etnografyası alanında gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların eşgüdümünü ve desteklenmesini amaçlamaktadır. Türk Akademisi bünyesinde ayrıca, Türk halklarının kültürel ve manevi mirasına ilişkin araştırmalar gerçekleştirilerek, Türklerin dünya medeniyetine olan katkılarını görünür kılmak hedeflenmektedir.

- Bakü'de bulunan Türk Kültür ve Miras Vakfının kurucu belgesi 2012 tarihli Bişkek Zirvesinde imzalanmıştır. Türk kültürü ve mirasının, gerçekleştirilmekte olan faaliyet, proje ve programların desteklenmesi ve finansman katkısı sağlanması yoluyla korunması ve bu alanda gerekli çalışmaların yapılması amaçlanmaktadır. Türk Kültür ve Miras Vakfı, çalışmalarını TÜRKSOY ve Türk Akademisi'yle iş birliği içinde yürütmektedir.

- İstanbul'da bulunan Ortak Türk Ticaret ve Sanayi Odasının kurucu belgesi Türk İş Konseyi üye kuruluşlarının başkanlarının katılımıyla Astana Ekonomik Forumu kapsamında 17 Mayıs 2019 tarihinde imzalanmıştır.

- Türk İş Konseyinin kurucu belgesi 2011 yılında imzalanmıştır. Türk Konseyinin dört ülkenin özel sektör kuruluşlarını bir araya getirerek ekonomik iş birliğinin ileriye götürülmesi yolunda önemli rol oynaması beklenmektedir.

⁸ Erişim Linki: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1 Erişim Tarihi: 19 Nisan, 2023.

⁹ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/baskan> Erişim Tarihi: 19 Nisan, 2023.

¹⁰ Erişim Linki: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Devletleri_Te%C5%9Fkilat%C4%B1 Erişim Tarihi: 21 Nisan, 2023.

Konseyi çatısı altında yılda bir kere bir araya gelmektedirler. Bu çerçevede, Türk İş Konseyi'nin Beşinci Toplantısı, 3 Nisan 2017 tarihinde Atameken'in ev sahipliğinde Astana'da gerçekleştirilmiş olup, Türk İş Konseyi'nin Sekreteryaasının İstanbul'da teşkil edilmesi hususunda mutabakata varılmıştır.

- Göçebe Uygarlık Merkezi Bişkek'te bulunmaktadır.
- İstanbul'da bulunan Türk Yatırım Fonu, Türk Devletleri Teşkilatının üye devletlerinin Ekonomi ve Maliye Bakanlıkları ile ilgili üst düzey yetkililerini bir araya getiren kurum olup Türk dünyasında ekonomik bütünleşmeyi amaçlamaktadır¹¹.

4. Türk Devletleri Teşkilatı ve Türk Dünyası 2040 Vizyonu

Uluslararası sistemin küreselleşmesi ve dünya çapındaki hızlı değişimler küresel ve bölgesel kuruluşlar açısından yeni ihtiyaçlar doğurmaktadır. Bölgesel kuruluşların devletleri ve toplumları ortaya çıkan yeni koşullara ve gerçeklere adapte etmesi ve küresel sorunlara çareler bulması beklenmektedir¹². Özellikle COVİD-19 salgını uluslararası aktörlere refah, kalkınma ve güvenlikle ilgili yüksek düzeydeki karşılıklı bağımlılığı bir kez daha hatırlatmış oldu. Küreselleşmenin mevcut aşaması, dünyadaki tüm toplumların ihtiyaçlarını adil bir şekilde karşılayabilmek için, uluslararası sistemi daha etkili, iş birliğine dayalı ve temsili yansıtan bir hale getirme ihtiyacını ön plana çıkarmıştır.

Dolayısıyla bağımsız ve egemen üye devletlerin siyasi iradesine dayanan Türk Devletleri Teşkilatı, artık üyelerinin ihtiyaçları doğrultusunda daha fazla karşılıklı destek ve dayanışma oluşturma doğrultusunda etkisi giderek artan bir platformu temsil etmektedir. Bunun yapılabilmesi için de gerçekçi bir vizyonla desteklenmesi gerekmektedir¹³. Bu açıdan 12 Kasım 2021'de İstanbul'da toplanan Türk Konseyi 8. zirvesinde kabul edilen 2040 Vizyon Belgesi, Türk iş birliğinin geleceğe yönelik çok boyutlu hedeflerini sistematik ve detaylı bir şekilde sunmaktadır. Bu belge, Türk Devletleri Teşkilatının ilk kapsamlı ve uzun soluklu belgesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda Türk Devletleri Teşkilatı ve Türk Dünyası 2040 Vizyonu belgesinin temel özelliklerine ve tanımlamalarına değinmekte yarar vardır.

2040 Vizyonu, Türk Devletleri Teşkilatının üye ülkelerinin ulusal temelde daha güçlü hale gelmesini hedeflemektedir. Vizyon, Teşkilatın kurucu belgesi Nahçıvan Anlaşmasında yer alan egemen eşitlik, toprak bütünlüğü ve sınırların dokunulmazlığı dâhil uluslararası hukukun evrensel ilkelerine bağlılığı teyit etmiştir. Bununla birlikte, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim, dayanıklılık, sürdürülebilirlik, kapsayıcılık, hesap verilebilirlik, verimlilik, şeffaflık gibi terimlere belge içerisinde sıkça rastlanmaktadır. Dolayısıyla 2040 Vizyonu, bölgesel gerçeklikler üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca 2040 Vizyonunda Türk iş birliğinin gücünü ortak köken ve değerlerden aldığı açıkça belirtilmektedir¹⁴. Genel olarak bakıldığında 2040 Vizyonu belgesi dört bölümden oluşmaktadır:

1. "Siyasi ve Güvenlik İşbirliği"
2. "Ekonomik ve Sektörel İşbirliği" (ulaştırma-gümrük, bilgi ve iletişim teknolojileri, enerji, turizm, sağlık, çevre, tarım sektörleri konuları)
3. "İnsandan İnsana İşbirliği" (kültür, eğitim-bilim, gençlik-spor, diaspora, enformasyon-medya konuları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği konuları)
4. "Üçüncü Taraflarla İşbirliği (uluslararası kuruluşlarla ilişkiler, insani konularda yardım ve kalkınma konularını içermektedir)¹⁵

Bununla birlikte 2040 Vizyonu belgesinde belirli başlıkları ve konuları içeren kısımlar bulunmaktadır. Onlardan bazıları aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- Çok yönlülük, yönetim ve demokrasi bağlamında ülkeler nezdinde adımlar atılması,
- Üyeler arasında ve bu üyelerin başka devletlerle iş birliği oluşturmaları konusunda Türk kimliğinin öne çıkarılması,
- Üyelerin Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı-Orta Ulaştırma Koridoruna entegre edilmesi,
- Üye devletlerde dördüncü sanayi devriminin ve yapay zekânın desteklenmesi,
- Artan elektrik talebini karşılamak için entegre şebeke sistemi aracılığıyla verimli sınır ötesi elektrik ara bağlantılarının kurulması,
- Radikalleşme, şiddet içeren aşırılık, İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve terörizm tehditleriyle mücadele etmek ve sınır güvenliğini sağlamak için üye devletler

¹¹ Erişim linki: <https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa> Erişim Tarihi: 25 Nisan, 2023.

¹² Pelin Musabay Baki, Aylık Siyaset Toplum ve Ekonomi Dergisi, Güncelleme: 01 Kasım 2022, Sayı 73

¹³ Erişim Linki: <https://turkicstates.org/assets/pdf/haberler/turk-dunyasi-2040-vizyonu-2396-98.pdf> Erişim Tarihi:25 Nisan, 2023.

¹⁴ Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi ve Türk İş Birliğinin Artan Jeostratejik Önemi. <https://kriterdergi.com/dosya-turk-devletleri-teskilati/turk-dunyasi-2040-vizyon-belgesi-ve-turk-is-birliginin-artan-jeostratejik-onemi>. (Erişim tarihi: 26 Nisan, 2023).

¹⁵ Erişim Linki: <https://kriterdergi.com/dosya-turk-devletleri-teskilati/turk-dunyasi-2040-vizyon-belgesi-ve-turk-is-birliginin-artan-jeostratejik-onemi> (Erişim Tarihi: 26 Nisan, 2023).

arasında iş birliği ve bilgi paylaşımı amacıyla bir ağın oluşturulması,

- Üye devletler arasında sermaye, hizmet, teknoloji ve insanların serbest dolaşımının sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması,
- Üye ve gözlemci devletlerin arasındaki ticareti, ihracat potansiyelini ve yatırımları artırmak amacıyla Türk Ticaret Evlerinin (TTE) kurulması için çalışmaların başlatılması,
- Üye devletlerin Türk devletleri arasındaki ekonomik iş birliğini ve bağlantıları güçlendirmek amacıyla Türkistan'da Türk devletleri için kurulacak olan "TURANSEZ" özel ekonomik bölgesine katılmaları,
- Türk Devletleri Teşkilatı Üye Ülkeleri Arasında Uluslararası Kombine Yük Taşımacılığı Anlaşmasının nihai hale getirilmesi,
- Bazı malların transferinde kolaylık sağlamak üzere Türk Devletleri Teşkilatı Üye Ülkeleri Hükümetleri Arasında Basitleştirilmiş Gümrük Koridoru Kurulmasına İlişkin Protokolün imzalanması,
- "Türk Devletleri Teşkilatı Sivil Koruma Mekanizması" adı altında Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde afet müdahale birimi kurulması hususunda çalışmalara başlanması,
- Türkistan şehrinde ortak bir televizyon kurulması,
- Yenilikçi turizm politikaları ile üye devletleri ziyaret eden turistler için fiyatları makul hale getirmek üzere gerekli politikaların, düzenlemelerin ve teşviklerin artırılması,
- Üye devletler arasında yüksek öğretim alanında daha ileri iş birliği için müfredat ve kredi sisteminin uyumlu hale getirilmesi ve üye devletlerde diplomaların ve akademik niteliklerin tanınmasında iş birliğinin teşvik edilmesi,
- Türk Üniversiteleri Birliği'nin (TÜRÜNİB) öncü iş birliği mekanizması haline getirilmesi, üye devletlerin bilimsel dergileri için ortak bir uluslararası dizin oluşturulması,
- Düşünce kuruluşları arasında iş birliğinin hızlandırılması ve "Türk Dünyası Düşünce Kuruluşları Ağı'nın" kurulması,
- Türk Dünyası genelindeki Ar-Ge enstitüleri ve üretim şirketlerinde yayıncılar, medya üretim

şirketleri, içerik yaratıcıları ve yeni girişimcilerden oluşan bir merkez oluşturulması¹⁶.

Ayrıca 2040 Vizyonu belgesinin konularının ağırlıklı kısmı ekonomik entegrasyona yönelmiştir. Bunun başlıca nedenleri, Türk dünyasında sıkça problemlerin yaşandığı alanların taşımacılık ve gümrük sektörleri olmasıdır. Dolayısıyla medyalarda da sık sık taşımacılık, geçiş ve gümrük prosedürleriyle ilgili olarak üye devletlerin mevzuat farklılıkları ve uygulamaları nedeniyle farklı problemlerin çıktığına dair haberler bulunmaktadır¹⁷. 2040 Vizyonu belgesi, bu problemlerin çözülmesine yönelik olarak önemli çözümler ve açılımlar sunmaktadır. Özellikle Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı Orta Koridoru, doğu-batı yönünde en kısa ve elverişli, güvenli ve ekonomik bir ulaşım bağlantısı oluşturma bakımından çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun dışında üye devletlerin tedarik zincirlerini "Türk Koridoruna" entegre etmeleri çağrısı yapılırken, sınır geçişleri için gümrük prosedürlerinin kolaylaştırılarak uyumlu hale getirilmesi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca ekonominin diğer önemli boyutunu oluşturan enerji alanıyla ilgili atılacak adımlar da belirtilmiştir. Bu konuda üye devletlerden Kazakistan ve Azerbaycan enerji kaynakları bakımından zenginlikleriyle öne çıkmaktadır. Türkiye, Özbekistan ve Kırgızistan gibi üye devletler ise net enerji ithalatçısı ülkelerdir. Bu kapsamda üye devletlere güvenli, sürdürülebilir, rekabetçi ve uygun fiyatlı enerji sağlamak amacıyla politikaların koordinasyonu, enerji ticaretinin teşviki, enerji alanında stratejik ortaklık kurma gibi maddeler belli ölçüde önem taşımaktadır. Böylece enerji alanında da bir dayanışma söz konusu olacaktır. Ayrıca Avrupa ve küresel enerji ihtiyacını karşılamak amacıyla Bakü-Tiflis-Ceyhan, Bakü-Tiflis-Erzurum, Güney Gaz Koridoru ve bileşenleri TANAP ve TAP gibi stratejik enerji altyapı geliştirme projelerine vurgu yapılmaktadır¹⁸.

5. İş Birliği Alanları

Türk Devletleri Teşkilatının üye devletleri arasında çok çeşitli alanları kapsayan iş birliği bulunmaktadır. Siyasi iş birliğinden başlayarak ekonomik, eğitim, turizm, enerji, sağlık, diaspora, tarım, insani konular ve kalkınma, enformasyon ve medya, insan kaynakları, gençlik ve spor, bilişim ve iletişim teknolojileri, ulaştırma, gümrük,

¹⁶ Erişim Linki: <https://www.haberturk.com/yazarlar/prof-dr-kursad-zorlu/3253035-turk-dunyasi-2040-vizyonu-belli-oldu-pek-hayata-gecebilir-mi>
Erişim Tarihi: 28 Nisan, 2023.

¹⁷ Erişim Linki: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/tarihi-donum-noktasi-turk-dunyasi-2040-vizyon-belgesi/2425103> Erişim Tarihi: 28 Nisan, 2023.

¹⁸ Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi ve Türk İş Birliğinin Artan Jeostratejik Önemi, Dosya / Türk Devletleri Teşkilatı Pelin Musabay Baki | Kriter Dergi.

uluslararası kuruluşlar ve göç alanında önemli ve yararlı iş birlikleri bulunmaktadır¹⁹. Bu iş birliği alanlarının titiz bir şekilde hayata geçirilmesi ve devam ettirilmesi için üye devletlerin her birinden güçlü istek ve çaba gösterilmesi beklenmektedir. Aşağıda Teşkilatın üye devletleri arasında iş birliği alanları başlığı altında özellikle üç iş birliği alanına değinilmiştir.

a) Uluslararası Kuruluşlarla İş Birliği

Güçlü bir şekilde uluslararası alandaki yerini alan Türk Devletleri Teşkilatı hem küresel hem de bölgesel düzeyde önemli konuma sahip olan birçok örgütle ilişkiler kurarak işlevlerini yerine getirmektedir. Bu bağlamda Teşkilatın Birleşmiş Milletler (BM) ve uzman kuruluşları, Avrupa Birliği (AB), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ), Asya'da Etkileşim ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı (CICA) ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi kuruluşlarla ilişkileri bulunmaktadır²⁰.

b) Ekonomik Alanda İş Birliği

Daha önce de belirtildiği üzere ekonomik alanda iş birliği Türk Devletleri Teşkilatının üye ve gözlemci ülkeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla Teşkilat, üye ve gözlemci ülkelerinin birbirleriyle ve dünya ile olan ekonomik entegrasyonuna büyük önem atfetmektedir. Ayrıca ekonomik alandaki Teşkilat tarafından atılan ilk somut adım, 2011 yılında Almatı'da 'Ekonomik İşbirliği' başlığıyla gerçekleştirilen ilk Türk Devletleri Teşkilatı Zirvesi sayılabilir²¹. Buradan başlayarak Teşkilatın ortak olarak gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmek istediği birkaç somut ve sistemli altyapı projeleri olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda karşılıklı ticaret ve yatırımı kolaylaştırmak için gerekli önlemlerin alınması, üye devletlerin "Türk Yatırım Fonu'nun eşit sermaye katkısı ve eşit oy hakkı ilkesine dayanarak kurulması" gibi başlıklar ön plana çıkmaktadır. Teşkilatın ekonomik alanda daha yararlı ve elverişli iş birliği içinde bulunması için "Ticareti Kolaylaştırma Strateji Belgesi" çerçevesindeki hazırlıkların bitirilmesi ve Türk Ticaret Evleri (TTE) ve Türk Ticaret ve Sanayi Odası (TTSO) kurumları aracılığıyla faaliyet alanlarının

geliştirilmesi beklenmektedir²².

c) Eğitim Alanında İş Birliği

Türk Devletleri Teşkilatında tam üyelik ve gözlemci statüsüne sahip devletler arasında pek çok alanda iş birliği yürütülmektedir. Bu iş birliklerin başında eğitim alanıyla ilgili faaliyetler gelmektedir. Türk Devletleri Teşkilatı tarafından 1992 yılından itibaren bu yana kadar gerçekleştirilen devlet başkanları zirvelerinde ekonomi, dış politika, güvenlik alanı, toplumsal ve insani ilişkiler, kültür gibi birtakım konuların yanı sıra eğitimle ilgili de bir hayli kararlar alınmıştır. Özellikle son yıllarda eğitim alanındaki iş birliklerinin güçlenmesinin öncekinden ileri düzeylere ulaştığını gösteren somut örneklerle karşılaşmaktayız. Bunlardan biri de Türk Üniversiteler Birliğinin kurulmasıdır. 10 Ağustos 2012 tarihinde Çolpon-Ata'da yapılan Türk Keneşi Eğitim Bakanları toplantısında alınan kararlar çerçevesinde 23 Ağustos 2012 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te gerçekleştirilen Türk Konseyi İkinci Devlet Başkanları Zirvesi'nde oluşturulan Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği, Türk Keneşi üyesi ülkelerinde bulunan 15 üniversite tarafından kurulmuştur²³. Bu üniversiteler: Azerbaycan'dan Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, Azerbaycan Tıp Üniversitesi, Bakü Devlet Üniversitesi; Kazakistan'dan Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi, Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi, L. N. Gumilyev Avrasya Millî Üniversitesi, Nazarbayev Üniversitesi; Kırgızistan'dan Hüseyin Karasayev Bişkek Bilimler Üniversitesi, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Uluslararası Kırgızistan Üniversitesi, Yusuf Balasagun Kırgız Millî Üniversitesi; Türkiye'den de Atatürk Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'dir.

Bunun dışında bir takım projeler de gerçekleştirilmiştir. Örneğin Büyük Öğrenci Projesi, Türk dünyasında önemli yere sahip olan ve ülkeler arasında kardeşlik köprüsü olma rolüne sahip bir projedir. Büyük Öğrenci Projesi, 1992 yılında 5 Türk devleti (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan) tarafından başlatılarak sonra da 57 devlet ve topluluğun dahil olduğu bir burs programı niteliği kazanmıştır²⁴.

Türk Devletlerinde kurulan ortak eğitim kurumları ve Öğrenci

¹⁹ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/isbirligi-alanlari> Erişim Tarihi: 2 Mayıs, 2023. (Erişim Tarihi: 26 Nisan, 2023).

²⁰ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/uluslararasi-ortaklar> Erişim Tarihi: 3 Mayıs, 2023.

²¹ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/uluslararasi-ortaklar> Erişim Tarihi: 3 Mayıs, 2023.

²² Alperen Kürşad Zengin, İlyas Topsakal. Türk Devletleri Teşkilatı: Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Çıktılar. 16 Aralık, 2021, yıl 6, sayı 63. Erişim Linki: <https://kriterdergi.com/dis-politika/turk-devletleri-teskilati-siyasi-ekonomik-ve-kulturel-ciktilar> Erişim Tarihi: 3 Mayıs, 2023.

²³ Osman Mert, Türk Konseyi (Keneşi) Türk Üniversiteler Birliği ve Türk Üniversiteler Birliği I.Genel Kurulu, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 53, Erzurum, 2015, 273-290

²⁴ Yalçın, S., Ayhan, M., Ünal, M. ve Karakaş, H. (2014). Yükseköğretim Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu. Kalkınma Araştırmaları Merkezi, Ankara.

ve Öğretim üyesine yönelik değişim programları (Mevlana, Orhun) yanında ortak kültür ve tarihin güçlendirilmesi amacıyla Milli Eğitim İş Birliğinde Ortak Türk Edebiyatı Lise Ders Kitabı hazırlanmıştır²⁵.

Böylece Türk Devletleri Teşkilatının üye ve gözlemci üye ülkeleri arasındaki bağı daha da güçlendirmek için gerçekleştirilen eğitim alanındaki iş birlikleri olumlu sonucunu vermektedir.

6. Zirveler

Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde düzenlenen ve gerçekleştirilen zirveler hayati öneme sahip kararların alınmasında etkilidir. Zirveler Süreci, Teşkilatın üye devletlerinin bağımsızlıklarını kazandığı yıldan itibaren Türk Devletleri Teşkilatı Sekretaryasının kurulduğu 2010 yılına kadar 10 zirve toplantısını içerir²⁶.

1992 Zirvesi

Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ev sahipliğinde, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Askar Akayev, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov ve Türkmenistan Cumhurbaşkanı Saparmurad Niyazov'un katılımlarıyla Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Zirve sonunda Ankara Bildirisi imzalanmıştır.

1994 Zirvesi

Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in ev sahipliğinde, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgız Cumhuriyeti Devlet Başkanı Askar Akayev, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Karimov ve Türkmenistan Cumhurbaşkanı Saparmurad Niyazov'un katılımlarıyla İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Zirve sonunda İstanbul Bildirisi imzalanmıştır.

1995 Zirvesi

Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akayev'in ev sahipliğinde, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Karimov, Türkiye

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Türkmenistan Cumhurbaşkanı Saparmurad Niyazov'un katılımlarıyla Bişkek'te gerçekleştirilmiştir. Zirve sonunda Bişkek Bildirisi imzalanmıştır.

1996 Zirvesi

Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Karimov'un ev sahipliğinde, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev, Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Türkmenistan Cumhurbaşkanı Saparmurad Niyazov'un katılımlarıyla Taşkent'te gerçekleştirilmiştir. Zirve sonunda Taşkent Bildirisi imzalanmıştır. Zirvede bir Daimi Sekretarya tesisi kararlaştırılmıştır.

1998 Zirvesi

Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in ev sahipliğinde, Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev, Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akayev, Özbekistan Devlet Başkanı İslam Karimov, Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Türkmenistan Devlet Başkanı Saparmurad Niyazov'un katılımlarıyla Astana'da gerçekleştirilmiştir. Zirve sonunda Astana Bildirisi imzalanmıştır. Zirvede Daimi Sekretarya Tüzüğü kabul edilmiştir.

2000 Zirvesi

Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev'in ev sahipliğinde, Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akayev, Özbekistan Devlet Başkanı İslam Karimov, Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Türkmenistan Devlet Başkanı Saparmurad Niyazov'un katılımlarıyla Bakü'de gerçekleştirilmiştir. Zirve sonunda Bakü Bildirisi imzalanmıştır. Bildiride de yer aldığı üzere Daimi Sekretaryanın Türkiye'de tesisi kararlaştırılmıştır.

2001 Zirvesi

Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in ev sahipliğinde, Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev, Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgız Cumhuriyeti Devlet Başkanı Askar Akayev, Türkmenistan

²⁵ 25 Yıllık Tecrübenin Ardından Türk Keneşi Bünyesindeki Ülkelerde Ortak Eğitim İlişkileri ve İş Birlikleri, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, ORASAM.

²⁶ Erişim linki <https://www.turkicstates.org/tr/zirveler> Erişim Tarihi: 8 Mayıs, 2023

Devlet Başkanı Saparmurad Niyazov ve Özbekistan Ali Meclis Başkanı Erkin Halilov'un katılımlarıyla İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Zirve sonunda İstanbul Bildirisi imzalanmıştır. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev zirveler süreci çerçevesinde Aksakallılar Konseyi kurulmasını, ayrıca Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi kurulmasını önermiştir. Kırgız Cumhuriyeti Devlet Başkanı Askar Akayev Zirve Daimi Sekreteriyasının oluşturulmasını önermiştir.

2006 Zirvesi

Türkiye'nin girişimleri neticesinde Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in ev sahipliğinde Antalya'da toplanmıştır. Zirveye Kazakistan, Azerbaycan ve Kırgızistan Devlet Başkanları düzeyinde katılmış, Türkmenistan Ankara Büyükelçisi ile temsil edilmiştir. Özbekistan ise zirveye katılmamıştır. Zirvede Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev 2001 yılında yaptığı önerileri tekrar etmiştir.

2009 Zirvesi

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in ev sahipliğinde 2-3 Ekim 2009 tarihlerinde Nahçıvan'da yapılmıştır. Zirve'ye Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Kurmanbek Bakiyev katılmışlardır. Türkmenistan ise Cumhurbaşkanı Yardımcısı düzeyinde temsil edilmiştir. Zirve sırasında Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan tarafından imzalanmıştır. Türkiye, Kazakistan ve Azerbaycan tarafından onaylanan Anlaşma 17 Kasım 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkmenistan Anlaşmaya taraf olmamıştır.

2010 Zirvesi

Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ev sahipliğinde 15-16 Eylül 2010 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenmiştir. Zirveye Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Roza Otunbayeva ve Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov katılmışlardır. Özbekistan zirvede yer

almamıştır²⁷.

2010 yılından sonra Türk Keneşi bünyesinde de zirveler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu sürece 2021 Türk Devletleri Teşkilatı resmi adını aldıktan sonra da gerçekleştirilen zirveler girmektedir. Bu gerçekleştirilen zirveler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Türk Devletleri Teşkilatı Zirveler Listesi²⁸

Yıl/ Tarih	Zirve gerçekleştirilen yer	Zirve Konusu
20-21 Ekim 2011	Kazakistan, Almatı	Ekonomik ve Ticari İş Birliği
22-23 Ağustos 2012	Kırgızistan, Bişkek	Eğitim, Bilim ve Kültürel İş Birliği
15-16 Ağustos 2013	Azerbaycan, Gebele	Ulaştırma
5 Haziran 2014	Türkiye, Bodrum	Turizm Alanında İş Birliği
11 Eylül 2015	Kazakistan, Astana	Medya ve Enformasyon İş Birliği
3 Eylül 2018	Kırgızistan, Çolpon-A-ta	Gençlik ve Ulusal Sporlar
15 Ekim 2019	Azerbaycan, Bakü	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Desteklenmesi
12 Kasım 2021	Türkiye, İstanbul	Dijital Çağda Yeşil Teknolojiler ve Akıllı Şehirler
11 Kasım 2022	Özbekistan, Semerkant	Türk Medeniyeti için Yeni Dönem: Ortak Kalkınma ve Refaha Doğru

*Son olarak Mart 2023'te Ankara'da düzenlenen 2. Olağanüstü Zirve'de Devlet Başkanları toplanmıştır²⁹.

2022 Zirvesi

Türk Devletleri Teşkilatının 9. zirvesi Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in ev sahipliğinde 11 Kasım 2022 tarihinde, Türk Dünyası Medeniyet Başkenti ilan edilen Semerkant'ta düzenlenmiştir. Zirveye Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım-Jomart Tokayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Japarov, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkmenistan Milli Keneşinin Halk Maslahatı Başkanı Gurbanguly Berdimuhamedov, Macaristan Başbakanı Viktor Orbán ve Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreteri Baghdad Amreyev katılmıştır. "Türk Medeniyeti için Yeni Dönem: Ortak Kalkınma ve Refaha Doğru" konusyla düzenlenen 9. zirve Teşkilatın tarihi öneme sahip bir zirvesi olmuştur. Zirve sırasında liderler, üye ve gözlemci devletlerin Türk bütünleşmesine ve Türk Dünyası 2040

²⁷ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/zirveler> Erişim Tarihi: 10 Mayıs, 2023.

²⁸ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/organizasyon-tarihcesi> Erişim Tarihi: 10 Mayıs, 2023.

²⁹ Erişim Linki: <https://www.turkicstates.org/tr/organizasyon-tarihcesi> Erişim Tarihi: 12 Mayıs, 2023.

Vizyonuna güçlü bağlılığının altını çizmiştir. Ayrıca Türk Devletleri Teşkilatının dönem başkanlığı da Özbekistan'a devredilmiştir³⁰.

Dönem Başkanlığını yapan Özbekistan ev sahipliğinde 9. zirveden sonra toplantı ve yeni girişimler gerçekleştirilmektedir. Halklar arasında iş birliğini geliştirmek amacıyla Türk Devletleri Coğrafya Konseyi kurulmuştur. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye, Özbekistan ve Macaristan Coğrafya Birlikleri Başkanlarının Birinci Toplantısı 8 Mayıs 2023 tarihinde Taşkent'te gerçekleştirilmiştir.

7. Sonuç

Kültürel ve sosyal benzerliklerle oluşturulan Türk Devletleri Teşkilatı artık ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarında da adımlar atarak büyümektedir. Teşkilatın kökeni Türkçe konuşan ülkeler zirvelerine dayanmakta olup Teşkilat, Nahçıvan Anlaşmasıyla ve isim değişiklikleriyle önemli dönüşümler geçirmiştir. Belli bir yapı kazanan ve değişik amaçlar benimseyen Teşkilat, değişik alanlarda yoğun faaliyetler ve girişimler içerisinde olmuştur. Aynı zamanda Teşkilat, çatısı altında toplanan diğer aktif kurumlarla (TÜRKPA, TÜRKSOY, Türk Akademisi, Ortak Türk Ticaret ve Sanayi Odası) da birlikte hareket etmektedir. Diğer taraftan Teşkilat bünyesinde zirveler ve ihtiyaç olduğu zamanlarda olağanüstü toplantılar düzenlenerek üye devletleri etkileyecek önemli kararlar alınmaktadır.

Teşkilat, uluslararası bir örgüt olarak bölgesel önemini ve etkisini artırmaya devam etmektedir. Teşkilatın daha etkin hale gelmesi için öncelikle üye ülkelerinin her biri üstlendikleri sorumlulukları yerine getirerek geleceğe yönelik ortak amaçlara ulaşma konusunda ciddi bir şekilde çaba göstermelidir. Ayrıca üye ülkeler vatandaşları da örgüt bünyesinde oluşturulan ve oluşturulacak olan çeşitli girişimlere aktif bir şekilde katılım sağlamalıdır.

³⁰ https://turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-dokuzuncu-zirvesi-semerkantta-gerceklestirildi_2678 Erişim Tarihi: 12 Mayıs, 2023.